

Achterstallig onderhoud?

Werkwoordspelling in de brugklas

Of spellen moeilijk is, is nog geen uitgemaakte zaak (Zijlmans 2009), maar dat komt omdat spellen een breed onderwerp is. De regels van de tussen-n vormen een andere categorie dan de regels van de werkwoordspelling. De werkwoordspelling is niet moeilijk, maar ook veel goede spellers vergissen zich vaak (NN 2007). Ook is er discussie in hoeverre foutieve werkwoordspelling erg gevonden wordt (Jansen 2010). In dit artikel gaan we in op de werkwoordspellingsvaardigheid van brugklassers, naar aanleiding van onderzoek van Jannemieke van de Gein. In het septembernummer (2010) van *Onze Taal* doet Jannemieke van de Gein verslag van haar bevindingen in het artikel met de geweldige kop 'Komd een kind van de basisschool'. Daarin stelt zij dat leerlingen in groep 8 van de basisschool de werkwoordspelling helemaal in de vingers hebben. In het vervolgonderwijs gaat het echter fout, er wordt in het voortgezet onderwijs te weinig aandacht besteed aan werkwoordspelling.

Van de Gein baseert zich op onderzoek van het Cito en op eigen onderzoek van eindexamenteksten. In het schrijfwerk van de achtstegroepers is nog geen 3% van de werkwoorden foutief gespeld: in 77% van de teksten komt zelfs geen enkele foutief gespelde werkwoordsvorm voor. Terwijl maar 40% procent van het onderzochte eindexamenwerk van havis-ten en vwo'ers foutloos gespeld is.

In werkstukken van eindexamenkandidaten vindt Van de Gein fouten in gewone werkwoordsvormen, waarmee de meeste leerlingen in groep 8 geen problemen hebben. De conclusie is dus dat het met de werkwoordspelling na de basisschool bergafwaarts gaat. 'Er mankeert, om kort te gaan, maar weinig aan de spelling van de werkwoordvormen in het schrijfwerk van achtstegroepers. Het vervolgonderwijs hoeft daardoor weinig meer te doen dan hun kennis en vaardigheid onderhouden. En precies dat onderhoudswerk lijkt het werkelijke zwakke punt in het spellingsonderwijs na de basisschool.' (Van de Gein 2010, p. 230)

Dit zijn interessante gegevens, vooral omdat alle achtstegroepers over één kam geschoren worden. Dit betekent dat een leerling met een lage Cito-score dus net zo goed moet kunnen spellen als iemand met een hoge Cito-score – anders kom je nooit aan die 3% foutief-gespelde werkwoorden. Wij vragen ons af of dit

inderdaad het geval is. Vandaar dat wij op twee scholen voor het voortgezet onderwijs een toetsje hebben afgenomen in de brugklas: het Willem II College in Tilburg en het Onze Lieve Vrouwelyceum in Breda. De leerlingen zijn op het moment van de toetsafname nog niet zo lang van de basisschool, zij moeten dus volgens Van de Gein nog zeer behoorlijk kunnen spellen.

In totaal hebben we 505 leerlingen getoetst (225 van het OLV en 280 van het Willem II). Deze leerlingen hebben in totaal 4791 fouten gemaakt, een gemiddeld aantal van 9,49 per leerling. Als je de toets bekijkt (zie de bijlage hieronder), dan zijn dat toch eigenlijk best veel fouten, want zo moeilijk was de toets niet. Bij de berekening van het aantal fouten hebben we de toelichtingen bij opdracht C buiten beschouwing gelaten, omdat we hier de meest vreemde antwoorden tegenkwamen. Dit zou erop kunnen duiden dat - ondanks dat leerlingen in de schrijfprouf van Van de Gein de werkwoordsvormen wel goed spellen - ze er geen flauw benul van hebben of het goed of fout is. Wanneer we de Cito-scores relateren aan het aantal gemaakte fouten dan komen we tot deze tabel:

Cito-score	Aantal lln	Aantal fouten	Gemiddeld
521-523	1	15	15
524-526	1	14	14
527-529	8	81	10,13
530-532	23	305	13,27
533-535	41	457	11,14
536-538	48	535	11,15
539-541	76	801	10,54
542-544	136	1314	9,66
545-547	102	868	8,501
548-550	69	401	5,81
	505	4791	9,49

De Cito-scores onder 533 zijn dubieus, omdat de populatie niet groot genoeg is. Toch tekent er zich een trend af: hoe lager de Cito-score, hoe slechter de speller. Wij vragen ons af in hoeverre Van de Gein gelijk heeft met haar stelling dat 97% van de werkwoorden in groep 8 correct gespeld is. Zelfs leerlingen met de hoogste Cito-score komen niet aan dit percentage, laat staan de leerlingen met

een beduidend lagere score. Er zijn in totaal 31 fouten te maken in onze toets, als het gemiddeld aantal fouten van de groep met Cito-score 548-550 5,81 bedraagt (= bijna 6%), dan zitten we al hoger. De groep met Cito-score 527-529 heeft ongeveer 30% fout gespeld. De beginwaarde van 97% die Van de Gein aantreft, wordt door ons onderzoek dus tegengesproken. Het zou echter interessant zijn om dezelfde toets op grote schaal zowel in de groepen 7 en 8 als in diverse leerjaren van het voortgezet onderwijs af te nemen. De vraag of de spellingvaardigheid afneemt, wordt dan beantwoord – de vraag waarom (als de vaardigheid afneemt) niet.

Tom Borsten
Bas Jongenelen
Evy van Raak

LITERATUUR

Jannemieke van de Gein, 'Komd een kind van de basisschool' in: *Onze Taal*, 79ste jaargang nr. 9, september 2010, pp. 228-230.

Frank Jansen, 'Ontspannen over d en t', in: *Onze Taal*, 79ste jaargang nr. 12, december 2010, pp. 342-343.

NN, 'Dt-fouten zijn gewoon onvermijdelijk' in: *Klasse voor leraren*, december 2007, nr. 180, pp. 11-15.

Mieke Zijlmans, 'Je kunt niet correct spellen als je twaalf bent' in: *Taalschrift*, 15/10/09, <http://taalschrift.org/reportage/005174.html>

Bijlage

Diagnostische toets ww-spelling

Naam:

Klas:

Citoscore basisschool:

A.

Noteer de volledige en juiste werkwoordsvormen op de voorgedrukte lijnen. Als er geen aanwijzingen zijn dat de zin in de verleden tijd staat, gebruik dan de tegenwoordige tijd.

1. In Tilburg is een school intensief (verbouwen) _____.
2. De architect (verbreden vt.) _____ de gangen, want in het verleden (stoten) _____ de leerlingen vaak hun hoofden aan allerlei uitsteeksels.
3. Ik (vinden) _____ Ajax een goede voetbalclub, maar PSV (vinden) _____ ik minder goed.
4. Ik lees in het programmaboekje dat een belangrijk gedeelte van de festiviteiten zich (afspelen) _____ op de gerenoveerde en (vergroten)

_____ binnenplaats van de school.
 5. Hoe (houden) _____ je zo'n prachtige ruimte schoon?
 6. Vorig jaar (leiden) _____ de feestelijke opening tot wat deining met buurtgenoten.
 7. Vandaag (hebben) _____ de leerlingen een e-mail naar hun docent (schrijven) _____.
 8. De directie (trachten) _____ vorig jaar de zaak in goede banen te leiden, maar zij (vergroten) alleen maar de onrust.

B.

Opgave 2:

1. De kok **snijdt** zich in zijn vinger.
2. In het oude huis **tochte** het verschrikkelijk.
3. Waarom zijn jullie naar Tilburg **verhuisd**?

Het werkwoord in zin _____ is goed gespeld, want _____

Opgave 3:

1. Hij **wondt** zich erg op over de gemiste kans.
 2. **Houd** je vader van voetballen?
 3. Max **overtuigt** zijn leraar.
- Het werkwoord in zin _____ is goed gespeld, want _____

[EEN STUK OF WAT GEDICHTEN]

Waar ik mijn armen ook rek, ik ben overal gek

Pierre Kemp (1886-1967), dichtend in de trein

De regel "Waar ik mijn armen ook rek, ik ben overal gek" is een dankbare regel om te citeren. Vastgelegd is een uitbundig geluksmoment. Er is letterlijk geen plaats voor iets anders dan vreugde. Die is overal, schaduw is uitgebannen, wolken zijn verdreven.

Ogenblikkelijk na dit geschreven te hebben, bedenk ik dat er andere lezingen mogelijk zijn. Dat heeft natuurlijk te maken met de interpretatie van het woord gek. Ik las het als "gek van geluk". Je kunt ook gek van verdriet zijn. Of gek zonder meer. Dat verandert nogal wat. Worden de armen zoekend uitgerekt om geluk te kunnen vinden dat er niet zal zijn? Is het de gek die - hoe hij het ook probeert - niet kan ontsnappen aan zijn veroordeling "een bange idioot te zijn gebleven", om een regel uit het klassieke gedicht van Vasalis 'De idioot in het bad' aan te halen?

Zo luidt het gedicht van Pierre Kemp waar deze regel uit komt:

*Met korven om manen in te vangen,
 met bussen vol gezangen,
 met potten om lichten in te drogen
 reis ik langs de ogen van het land.
 Met dozen zonnen,
 met klanken in tonnen
 en glazen gedichten in iedere dwaze hand.
 Waar ik mijn armen ook rek,
 ik ben overal gek.*

Is dit een typerend Kemp-gedicht? Dat lijkt moeilijk te zeggen bij een oeuvre dat duizenden gedichten bevat. Het door Van Oorschot postuum uitgegeven *Verzameld Werk* (1976) beslaat 1424 pagina's, waarvan zo'n 1350 met gedichten, vaak twee of drie op één pagina. En er is nog heel veel ongepubliceerd werk. Aan Jessurun d'Oliveira vertelt Kemp dat hij "een zo groot mogelijke lijst (van gedichten, MT) wil nalaten", en "niet zozeer (wil) letten op kwaliteit als op kwantiteit, de rest is verloren tijd."¹ Een opmerkelijke uitspraak, zoiets hoor je een kunstenaar niet vaak zeggen.

Zijn poëzie wordt vaak omschreven als quasi-lichtzinnig en eenvoudig, vol speelse ernst en humor. Adriaan Morriën schrijft in zijn nawoord bij *Pierre Kemp, Een bloemlezing uit zijn klei-*

ne liederen (2^e druk, Amsterdam, 1984) dat "de speelsheid hem nooit verliet, juist niet als het om ernstige zaken ging, die bij andere dichters al gauw zwaarwichtig of pathetisch worden."

Zijn verzen zijn veelal kort: "Ik ben de man van het miniatuur," zegt hij, maar er zijn ook langere en heel lange gedichten, o.a. het ruim 12 pagina's lange gedicht 'Requiem'. De onderwerpen variëren van kiespijn, een kinderschort of penen tot een avondgebed, zomerstille of bladerenreuk. In het gedicht over penen, 'Penenstuk', staat: *Ik houd ook van een gering geluk*. Hij schrijft dit in 1948, vlak voor de Vijftigers uitroepen: "Er is een lyriek die wij afschaffen", een lyriek die niets van doen wil hebben met klein geluk; "een klein geluk is geen geluk" dicht Remco Campert in 1950.

Toch is er in die tijd waarin de Vijftigers de toon aangeven, voldoende erkenning voor zijn poëzie: hij krijgt zowel de Constantijn Huygensprijs (1956) als de P.C. Hoofdprijs (1959).

In het interview met Jessurun d'Oliveira zegt hij verontrust dat hij de laatste tijd minder schrijft. In 1957 nog 377 gedichten en in 1958 "maar" 376. En het gaat nog verder achteruit: op de dag van het interview schrijft hij een gedicht, het krijgt nummer 59056: het zes-en-vijftigste gedicht van (19)59. Halverwege het jaar heeft hij dus nog maar 56 gedichten af; het zullen er uiteindelijk 78 worden. Het kwantitatief minder worden van het schrijven houdt zeker verband met zijn oogziekte; hij heeft een regenboogvliesontsteking. "Ik schrijf hoe langer hoe groter, tenslotte zal ik met kwasten moeten schrijven" zegt hij in het interview. Na een oogoperatie in 1960 zal de productie weer toenemen, tot rond de 200 gedichten per jaar.

Hij houdt zijn gedichtenproductie heel secuur bij, als een boekhouder; het systeem van de nummering ontleent hij aan de Köchel Verzeichnis van Mozarts werken, legt hij uit. Noch de precisie van de boekhouder, noch de verwijzing naar Mozart is vreemd voor wie iets meer weet van Pierre Kemp.

Pierre Kemp werkt van 1900 -1914 als plateelschilder bij de Société Céramique in Maastricht; in die tijd begint hij te schilderen², maar al snel wint het dichten het. Al "stiet de schilder af en toe de kop op (...), in 1934 (dan verschijnt zijn bundel *Stabielen*